

ČÍTANKA.

PBE

PROSTONÁRODNIE ŠKOLY.

PRVÝ SVÄZOK.

VLASTNOSŤ KRÁĽOVSKO-UHORSKEJ DRŽAVY.

V BUDAPEŠTE.

VLASTNOSŤ KRÁĽOVSKO-UHORSKEJ DRŽAVY.

1885.

SLOVENSKY

Š L A B I K Á R

A

PRVÁ ČÍTANKA

PRE

PRVÚ TRIEDU NÁRODNÍCH ŠKÔL.

SPÍŠAL

PAVEL GÖNCZY,

odborový radca pri uhor. kráľ. ministerstve bohočestia a osvety a
dopisujúci úd uh. akadémie.

SLOBODNE PRELOŽIL A PREPRAČOVAL

JÁN KADAVÝ.

Krámska cena viazaného výtisku 15 kr.

V BUDAPEŠTE.

Z TLAČIARNI UHOR. KRÁĽ. UNIVERSITY.

1885.

Pedagogická knižovna
J. A. Komenského

021/12.

2290/50.

Šeťrte knih!

Nevpisujte do nich poznámek,
nepodtrhujte a nezaťrhujte
v nich nic, neboť tím
se knihy poškozují!

Revízia
1969

Či. $\frac{24}{85}$

Slovenská pedagogická knižnica
Bratislava

Sign. U

Prír. čís. 149000

H. 451.01(15)(071) - U

ČIÁSTKA I.

Písania a čítania malých písmen.

1.

i i'
i i'

2.

n — n

3.

m

ím. mi.

m

ím. mi.

4.

u u'

um. mu. nu. inu.

u ú

um. mu. nu. i-nu. i-nú. mi-nú.
mí-nu.

5.

l l'

il. ul. linu.

l Ì

fl. úl. i-lu. li-nu. lu-nu. nu-lu.

6.

b

bi. ubi. l'ubi. bilí.

7
b

bi. u-bi. bi-li. u-bi-li. lú-bi.
lú-bi-li. bu-lu.

7.

t

tu. t'úli. t'úlibi. t'úlubi.
ut'úli. ut'úlibi.

t

tu. tú-li. tú-li-li. u-túli. u-tú-li-li.
tu-tú-li.

8.

e e'

len. lem. leb. let. mel.
ten. melu' metu'

e é

len. lem. let. leb. ten. mel. me-le.
me-le-me. me-lú. me-tú. bi-me.
lú-bi-me.

9.

a á

an. na. anu. mena. lot.
tón. lomí. bolí.

o ó

on. me-no. o-me-lo. mol. lom.
obom. tón. lót. bo-lí. bo-le-lo.
u-lom. u-lo-mí. u-lo-mi-li.
to-nu-li. u-to-nu-li.

10.

a á

áno. na. ona. anna.

lan. lan. má. máim.
mama. tata.

a á

mam. mám. nám. ma-li. malé.
ma-na. ma-lá la-ba. o-mí-na ma.
an-na má lan. an-ton lá-me
o-me-li-nu. má-me mi-lú ma-mu.
la la! em-ma má ma-li-nu.

11.

u

vo. vina. víno. eva.
láva. válov. volá. vábi.

v

víno. láva. lavína. veleba, nová.
nové. novina. volí. volíme. volili.
volám. voláme. volali. vábi.

vábime. velebíme. vilém velí,
velel. tata volá vola.

12.

v

*vám. múr. more. meru.
réva. íver. tábor. mama vari.*

r

rám. rúm. murár. volár. remenár.
tovar. réva. baran. robí. robím.
robíme. robili. borím. borili.
bárali. tárali. rátali. oberali víno.
áron ráno oral na roli. tatovi
verime.

13.

c

céra. vec. cín. mac. noc.

ocat. ocel. obec. cibula.

ovca. lacná' ovocina.

c

noc. cín. moc. céra. cena. merica.
veverica. celá. celé. celina. máme
ovce. malá cibula. nocovali na
ulici.

14.

c'

ci. ci'? cá'? oci. cín. rec.

močár. lucína. uci. muči.

č

čelo. oči. řeč. meč. čemer. oračina.
učili. mučili. močili lan. na čo
máme oči? na vola máme bič. na
večeru máme ovocinu. na čele

mu bola buľa bolavá. učenému
uveríme.

15.

ň

ňaňa. maňa. muňa. ni.
nič. oni. ani. neni.

ň

ňaňa. naň. maňa. mení. mením.
meníme. nemeníme. ranili.
raníme. ronili. roníme. nemáme
vína. nemali nič. lenivá irma.

16.

ť

ťa. tava. telo. niť. učitel
ma uci' čítat' a ráťat.

ť

ťava. báťa. tela. orol letí, letel,
uletel. máme robiť, volať, motať,
voliť, ceniť, ale nemáme vábiť,
mútiť, balamutiť, biť a revať. otca
a mať máme milovať.

17.

J

*ja. ju. aj. oj. jaj. jej. oje.
ujo. vaj. čaj. jaro. jactmeň.
jarina. majer.*

j

jama. javor. majerán. januar.
jano je malý. — marína je milá. —
veja veje. oni majú máje. tu je
jama. juro jačí. nejač! vojaci

14

majú meče. mama moja mi je milá, ona ma miluje, i ja ju milujem. moje meno je jano.

18.

y ý
my. vy. by. byt. byt.
vyt. ryba. bylina.

y ý

myjeme. — umývame. — murína neumyjú. — vyjavíme vám novinu. — vy máte málo rýb. — neučený býva neumelý. — nebývajte lenivými. — lúbime maliny. — mojej mamy meno je milina. — nemáme ani byle. — na byline bobuľa. — čo vyje? — čo ryje? — čo je bylina?

19.

p

pero. pivo. mapa. popol.

pan. pani. panna. nepa.

upotený nepi nápoja. pávy uletely.

p

paripa. lipa. pena. papula. polo-
vina. pávy majú milé perá.
napájali voly. pälivo na poly
popílili, popálili a mali popol.
penu nelapíme. páni popílili
veľa topolov a potom polovali.

20.

d

dom. dar. dub. ľud.

id. dva. dno. dvor. drevo.
plnému dávame dary. podaj mi
vodu. dobrého moc nebyva.

d

dali, dávali, podali, oddali.
 podrali. dudrali. mudrovali.

nebo je nad nami. — pán obeduje,
 dajte mu vína. — my máme dobrú
 vodu. voda je nápoj; té voly napoj. —
 idú do doliny, najdú tam maliny. —
 dary nemáme, vody mu dáme. — vedy
 piluj, národ miluj. — drotári drotujú. —
 to je nová móda. — mama je doma.

21.

d

ďateľ. ľod. deň. id ďalej.
vidím dym. idem do

dediny. ryby bývají v
vode. děti idí domov. vidomý vidí,
nevidomý nevidí. podme na loď.

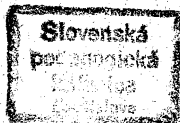
ď

ďateľ dōbe. — poradíme tým
deťom, aby boli dobré a pilné;
to je veru múdra rada.

na vode je ľad a na ľade pad. — voly
idú na ďatelinu. — deva deti budú. —
deďo je doma, dá nám dyňu. — odev
a obuv ľud veľmi potrebuje. — tu je
deň, podme ven.

22.

h

háj. had. huba. ihla.
boh. hlad. hlina. batoh. behaj.

*poháňaj. naháňaj. hola je holá. deti
idú do hája na jahody. na oblohe
je dúha.*

h

rohy. noha. hlava. váh. vahan.
horári idú do hory. — čečina
horí, dáva oheň a teplo. — pa-
holci orú pluhom. — neluhaj,
lebo je to hanba. — pána boha
máme milovať. — baran má rohy
a jeleň má parohy. hodiny bijú.
— hrablami hrabeme. — čo je
hudba? — čo vidíme na hlave?

23.

ch

ach! duch. chyba. ucho.

*choremu daj pomoc. poehabemmu
never. nechceli robit ani chodit. ci
chäpeme to, čo čítame? chocholaté
holuby.*

ch

chuť. — chov. — dych. — puch. —
mach i moch. — chýr. — chrám. —
mnich. — čo chcete, aby vám iní
činili, to i vy čiňte im. — on je
chudobný; nech mu pán boh
pomáha. — chválime boha, lebo
nám dáva chleba i čo druhého
potrebujeme. — chlapci chytali
motýla, ale ho nechytli, lebo
im uletel. — na uchu mu je mu-
cha. — chodíme nohami. — pil-
ného chlapca chválime.

k

káva. kura. rok. buk.

komár. konár. ruka. kalika.

kováč. kolár. kone mají kopytu.

kohútiky kykyrikají. vidíme velké
i malé věci. jako matka, taká katha.

kúpili mi kepeň a tebe kabát. ruka

ruku umývá. děti nepijají kávu, ale

vodu. váh je velký potok, u komárna

teče do dunaja. kukučka kuka. na

ruky chukali.

k

vek. — vak. — tuk. — kyj. — kraj.

kroj. — bok. — motyka. — kolika.

— kavka je tak velká, jako vra-

na. — rak chodí na opak, ty ale

nerob tak. — kto miluje otca
matku, ten nepríde do úpadku.
— ujček mi kúpi kanáríka. —
kedy budete kupovať kone? —
čo dávame do komory? a čo do
kalamára?

janičko je pilný a pokojný chlapček;
matka mu kúpi klobúk. — Karolko
pekne číta a dobre ráta. — Koľko
máte koní a koľko kráv? — pálenku a
iné opojné nápoje nepite. — Komi-
nári vymetajú komíny alebo kochy.
— či janko videl kuvíka? — on videl
kuvíka i veveričku.

25.

*seno. sila. rosa. husa. pes.
kus. lis. nos. sol. syr. samko*

*kosi trávu; budeme mať seno. sudca
súdi ľudí. usilovnému sa dobre darí.
súsed pokosil ovos. dali ste koňom
soli? ona sedí sama pri stole.*

S

mus je veklý pán. — otec kúpil
synovi husle. — vrana sedela na
sude. — sýty neverí lačnému. —
bilo sedem hodín. — sestra mi
donesla kus syra. — kto neseje,
ten neveje. — kone dostávajú
seno, ovos a sečku. — súsedov
syn písal svojmu strýkovi list. —
usilovnému a statočnému sám
pán boh pomáha. — deti, ktoré
nemajú rodičov, sú siroty. — čo
dávame do sudov? — čo je sladkô?
čo je kyslô?

23
deti sa na ulici vadili, nadávali si, a kamene do seba lúčali. — samko prebil jurkovi kameňom hlavu. — jurko kričal: „jaj! jaj! bolí! bolí!“ — deti to povedali pánu učiteľovi. — učiteľ samka pokutoval. — samko potom povedal: „ja sa nebudem nikdy biť, ale budem taký, jaký mám byť!“ — a potom bol skutočne taký, jaký mal byť.

26.

š

šabla. salas. kaša. šasina
a šarina sú byliny, na hlave vi-
díme oči, čelo a uši. telo vidíme,
dušu nevidíme; duša nemá údov.
starý človek býva šedivý. náš tomas
suší seno. náš pán, učiteľ učí nás i
vás, on je náš i vás.

š

škodu nerob nikomu. — časom i kameň sa vyšlape. — čistota sluší telu i duši. — karas a iné ryby majú šupiny. — náš paholok seje šošovicu. — kaša mať naša. — ošemraný dar neteší. — jedivo do školy nenos. — či vidíš tú myš? — rátaj, čítaj, píš!

do sita, do koša neide tá noša, do čoho ju dáme, keď chuť na ňu máme? — čo je to?

šilo, bodilo, po vode chodilo, ale sa neutopilo, — čo je to?

bohumil

bol dobrý, pilný a poslušný chlapec. do školy rád chodil, dobre sa učil, nešantoval, a nebil sa so druhými chlapcami; ale bol snášenlivý, a svoje knihy, šaty a druhé veci si šanoval. pán učiteľ ho mal preto veľmi rád.

mám ja peknú štebotavú kuričku; myslím na ňu ráno večer chvíločku. — často sa mi prihovori: koty, koty, koty! — uprimne a usilovne ber sa do roboty. — ona mi aj vykrikuje: kot, kot, kotkodák! — denne po jednom vajičku dá ti kura — vták.

šimko a samko

hrali sa na vojakov. mali oba šabličky; pušku ale nemal ani jeden. tu videli vojakov, jako sa cvičili. chceli ích vo cvičení takom nasledovať. — preto si pušky vynahradili paličkami. — tu samko uchytil otcovu pušku, ktorá ná stene visela. nevedel ale, či je nabitá. on na to ani nepomyslel. — šimko počal veľať: mer! — mer na mňa! — samko tak učinil. — pál! — samko strelil! — puška spustila — šimko padnul, — a o hodinu umrel. — samko do svojej starosti oplakával tento svoj nesmyselný skutok. pušku neber do ruky.

27.

*fara. fujara. fujala.
ofera. jafura. fabrika. on*

*uřá, ať my uřajme. — kařa je ho-
ruca. nech si ju řika. — podaj řil-
povi řařjü.*

f

kefami kefujú řaty. — fabule deti
řáři čítajú. — řajku do ruky
neber. — malé kone, malá řúra.

po poli behalo, dúchalo, řúkalo, fu-
čalo, hučalo, fuňalo, duňalo, tu kochy
rúcalo, tu dachy válalo, tu dymy ly-
kalo, očú sa týkalo, ale sa nikomu na
oči eřte neukázalo. čo je to?
sedí pán na dachu, kúři řajčí a nemá
tabáku. čo je to?

28.

ř

*řa. řora. řima. řub. řem.
ořimina. řeřda. řabářajte*

*sa, ale nezaháľajte. — komu sa
nelení, tomu sa zelení. — zelený háj
je jako raj. — ruby si šanujte. —
dajte pozor, púšte pozorne. zákon boží
sa musí zachovávať.*

Z

záčin. závoz. zelina. obraz. závoj.
čo boh zakázal, to nerob, a čo
prikázal, to rob. — za závozom
behali zajace. — nezabúdajte, čo
ste sa naučili. — na lúke sa pasú
kozy. — zo záčinu donesli sena. —
zuzana videla zoru. — máme um
a rozum.

bez ochoty zlé roboty. — zlý človek
sa bojí pokuty. — malá lasica udávi
veľkého zajaca. — korytnačky bývajú
vo vode a na zemi. — zlatník zo zlata
zhotovuje rozličné veci. — na zlé
veci zabudni.

keď zuzanka prišla do školy, matka jej rozkázala, aby šla zaraz do zahrady a pozrela, či zemoryje neurobili škodu. ona hneď tak učinila, jako jej matka rozkázala. zuzanka bola poslušná.

záboj

bol lakošník; veľmi rád jedával kus chleba, na ktorý si bol natrel smotánky. matka raz odišla do zahrady, a záboj zazrel várník, vo ktorom sa dačo belelo. pomyslel si: to bude iste smotánka. i natrel si tým kúštek chleba a začne si ujeďať. pfi, pfi! ako to štípe a páli! zakričal náramne. matka prišla práve zo zahrady a počujúc jeho krik, pýtala sa ho, čo sa mu stalo? jaj! pfi! odpovedal; vzal som si kúštek chleba, natrel som naň tejto smotánky, a tá je taká planá. veru si sa oklamal, odvetila matka. to nebola smotánka, ale vápno. od toho času prestal záboj lakošiť.

z

žaba. žemla. žerucha.

ženy žaly žito. bola žatva. — na

• božom požehnani všetko záleží. —
 bože, bože, požehnaj re! — chýľili
 sme ježa. — zobrákovi daj almuznu!

ž

žízava páli polená, zožúžolí je a
 popáli na zúžol. — ozimína je
 žito, čo na zimu sejú. — čo kto
 seje, to bude žať. — jako si
 posteješ, tak budeš ležať. —
 každý človek má byť nábožný. —
 všetko, čo žije, ráste a samo-
 volne sa pohybuje, menuje sa
 živočich. — rychtár a boženík
 sú obecní úrad. — tvoja sestra
 je slúžkou. — učiteľ je pre deti
 božím darom.

žalobnica.

žofka ráda žalovala na svoje spoluškoláčky.
 keď jej susedka trochu šaty prisadla, žalovala;
 keď jej trochu nohu pristúpili, žalovala; keď

sa jej len dotknuli, žalovala. aby tým žalobám koniec sa urobil, posadil pán učiteľ žofku do ostatnej prázdnej lavice, a povedal jej: teraz budeš sedieť samotná, aby sa ťa nik nedotknul. — zahanbená žofka pocítila, že túto pokutu za svoje žaloby zaslúžila. — od tej doby bola tichá a prívetivá ku všetkým, odprosila tých, na ktorých pred tým žalovala, a že sa polepšila, pán učiteľ jej povedal, že jej už je zas možno na svojej lavici sedieť.

vďačné deti.

janík a anička idúc po ulici našli toboľku, a oddali ju hneď pánu učiteľovi. tento zvedel, že tá toboľka náleží jednému bohatému pánovi, čo ho tam barónom volali, ktorému ju aj poslal. tento pán si dal tieto pekné deti zavolať, a daroval im po dukáte. deti sa tomu veľmi radovali. ale prečo? preto že je mohli svojim drahým rodičom dať a tak sa im zavďačiť.

30.

g
gägor. gula. granät.
gagoce hus gägorom. gula je gulätä

*cigáni — ľagani. gány sú kóly. na
talige hegá. čelad musí gazdu počúvať.*

g

deti neogabané nazývame faga-
ny. — to sú nové gombiky. —
figy dávajú malým deťom. — na
polnoci za tatrami je halič alebo
galicia. — gajary, gemer a guta
sú malé mestá.

nohy má lopaty, zoban má rohatý,
páperové šaty, vo vode sa mága a
a hovorí: gága! — čo je to?

31.

dz

cudzý muž. cudzá žena.

medza sa nachodí medzi

zemami. na komine je sadza. na
zámedzi sa pasú husy.

dz

povedz mi, kde si bol? bol som
na zámedzi. — núdza do roboty
zobúdza.

pán urodzený bol medzi nami. —
rydzé kovy. — nezavádzaj nikoho. —
odprevádzali rodinu. — nevychádzaj
von. — deti hádzali skaly do vody.

32.

dž

hádzem. hádzēs. hádzē.

hádzeme. hádzete. hádzu.

dž

gundža gundží. — hus gádže. —
džuky sú orechy zo zeme vyo-

rané. — čo hádžete? — hádžeme
do vody kamene.

33.

ô ou

ô dor. stol. kol. bob.

otec môj povedal, že
vôňa ruží je ľubozná. na čo je
nož? čo môže cítiť a čo nemôže?
koň má kopytá, jeho noha musí
byť okovaná železnou podkovou. do
vody bosou nohou. jaké deti núti
otec do roboty palicou, pokutou?

ô ou

otec môj je i tvoj, lebo si môj
brat. — kôra raste na strome. —
jaké deti počúvajú rodičov sa-

mou milou vôľou? — so sestrou
chodím do kostola a so starou
matkou do zahrady.

pod našou košatou lipou sadajú ube-
hané deti a vo tóni si oddychujú. —
ja pracujem rukama, vo škole píšem
a kreslím pravou rukou; motykou
kopám; sekerou rúbem drevo; kosou
kosím; skalou lúčam; loptou hádzem;
umývam sa studenou vodou; britvou
nič nerobím, tu ani do ruky ne-
vezmem. — chodím cestou alebo
chodníkom; nohou kráčam. — hlavou
kývam.

34.

ie ia iu

nie. svieta. božia. žiaľ.

božiu. čítaniu.

*ciel, svietnik, bieda, knieža, učenia ne
je mučenia tomu, čo si ho považuje za
božiu vôľu. hodina rannia umenia
i mania dokánia. bázeň božia je
počiatok umenia. človek mieni, pán
boh meni. svieta rozžatá svieta.*

ie ia iu

hacier. žiak. mlieko je bielo a
uhlia čierne. ku učeniu, písaniu
a čítaniu máme veľikú vôľu;
naši rodičia budú mať potešenia;
budeme i učiteľom ku potešeniu.
takô dieťa, čo sa rádo učí,
rodičovia i druhí ľudia rádi
vidia. milí žiaci a žiačky, či
viete a rozumiete tieto umenia:
čítania, rátania a písania? keď
neviete, naučíte sa. telo umiera,
duša neumiera. — pod slovom

zbožia rozumejú slováci dar boží,
obilia. — pečené holuby nikomu
nelietajú do huby. — čo sa vlečie,
neutečie. — po smiechu býva
plač. — lepšia známosť než ho-
tový peniaz. — viacej očí viacej
vidí.

ruža je pekný kvet, vydáva lúbežnú
vôňu; buď i ty milô dieťa krásnym
kvetkom; tvoja vôňa nech bude dobrá
vôľa, ku učeniu, pilnosti, pračovitosti a
ku všetkým pekným cnostam.

šimko

sa raz prechádzal po kvetnatej lúke pri samom
jezeru, vo ktorom videl krásnu laliju. táto sa
mu veľmi zapáčila: i chcel ju dostať, a jako
sa po niu schyloval, stratil rovnováhu a spadol
do vody. mal sa utopiť. ale mimo idúci ľudia
ho ratovali. on dlho nezabúdol na túto udalosť,
a nikdy viac nešiel do jezera po kvety.

ä

*pät, päta, vemä, temä,
semä. — mäso a mäd radi jieme.*

ä

na tele nosíme gäty a košele. —
na väži sú hodiny. — pätoro deti
sú domáca patora.

polosamohlásky

l r l' r'

mlc, pelt, brk, l' hl'ka.

*brk, prst. kvm. vrba — mrká!
okolia mlci tichou nemotou. iba na
vrchu vyše dediny na chlme hrkútajú
divé holuby. — na hlbakej vode sú*

*dlhé člny. — trnky sú trpké, zuby
od nich trpnú. — čo to blčí? — čo
to hrmi? — čo to vrčí? — kotina
vrby a hrče a nosí je na hrby. —
holuby vrkajú, a kone frkajú. —
maminka mi donesla päť jablk.*

I R Í T

mlč dieťa, ticho buď. — naplň
nádobu vodou. — či ľúbite jabl-
ká? — vypil to na jeden glg. —
vlk pohltнул kus mäsa. — krpce
sú obuv. — lany drvili, bude
klkov. — misa plná mädu. —
vršok a pahrbok nenie tak
vysoký jako hora a chlm. —
podlž rieky sú vršky a háje. —
kde je voda hlboká, tam je
hlbka. — šabla mu popri boku
hrka.

pltníci.

po váhu letí plť, a na nej sú dasky, a na daskách pltníci. držia veslá a veslujú. pltníci hneď mlčia, hneď spievajú; keď plť dakde na skalách zastane, do vody skákajú a plť kolíkami dvihajú. potom vysadnú na plte a krásne božie slniečko je zase osuší, a oni zase ďalej plávajú. voda ím je vždy hlbšia. veľa pltníkov už zahynulo vo váhu. a predca len zverujú svoje životy tým klamlivým vlnám (lunám). len to je zle, že veľa pltníkov, čo zarobia, to prepijú. či by ím nebolo lepšie piť dobrú vodu, ako tú pálenku otravu? i to slnko by na ne lepšie svietilo, aj pán boh by ích väčmi požehnával, keby nepili pálenku, ale vodu, keby boli miernymi ľuďmi. lebo kto si prepil rozum, jako ten môže byť dobrým veslárom? — plť zastane na štrku, alebo sa rozdrví o skalisko, — a píaný najde hrob vo vlnách rieky. doma darmo čakajú žena a siroty na otca! smutný chýr príde, slzy tečú a hlboký žiaľ sa ozýva medzi horami! nuž a ten, ktorého oplakávajú mať a deti, bol opilec. tak je to: kto sa opíja, ten sa zabíja! — ó nešťastný, zlý je ten otec, ktorý svojim deťom všetko prepije!

predložky

v z s k

ryby bývajú v mori,
 v rybníkach, v riekach a v
 potokách. deti bývajú v kolískach, v
 postieľkach, v izbách, v chýžiach, v
 palotách, v palácach, v kašielach, v
 domiech, v mestách, v dedinách, vo
 škole, v hrobčiekach, v nebi, v las-
 kavých rukách božích.

z boha sú všetky dobré deti. z moci
 božej je celý svet, nebo i zem. z
 chlapcov a z dievčeniectva budú mládenci
 a panny; z mládencov a z pannien

budú mužovia a ženy; z mužov a z žien budú starci a stareny.

s bohom začni, s bohom konči, ne-
púšťaj ho nikdy s očí. nechcel s tebou
isť, nech ide s kým chce. s otcom
som bol v hore a s matkou v kostole.
chlapec dostal kus chleba s maslom

dieťa moje! nechod k ľadakým, k
planým, k túlavým, k lenivým, k
ľakosným deťom, ale k nám, k
naukám, knihám, k práci, k dobrým
dieťkam, k múdрым a dobrým
priateľom.

v z s k

v maštali máme dobytok, v
humne obilia a v zahrade kve-
tiny. — z žita, z jačmeňa a z ovsa

máme múku a z múky chlieb. — otec s matkou sú rodičia, a rodičia so synmi a s dcérami sú rodina. — majte vždy chuť k učeniu a k práci; tak prídete k rozumu a k majetku.

sršnie hniezdo.

v diere jednoho stromu mali sršne hniezdo. dvaja chlapci ho našli a nazdali sa, že v ňom bude mäd. jeden z nich to čiahol rukou, a sršne ho hned poštipaly. tu ich priletelo ešte viac, a tým úbohým chlapcom strašne zoštipaly líce, hrdlo a ruky. jajakajúc bežali domov; otcovi porozprávali, čo sa im stalo, a temer na smrť ochoreli. otec im raz doniesol kus sršnieho hniezda a povedal im, že sršne doňho nenosia mäd, ale že v ňom mladé vychovávajú. so sršňami netreba žartovať.

ústama človek jie, pije, vraví, hovorí. čiastky úst sú: vrchnia a spodnia gamba, jazyk a zuby. zubami žujeme jedlá, ktoré pozostávajú z obilia, zo zolenín, z mäsa, zo zemiakov a z

mlieka. pokým človek žije, musí jesť a piť.
keby nejedol, zomrel by hladom.

i nerozumné zvieratá jedia, alebo žerú. koň
a dobytok (statok) žije z trávy, z ovsa, z
jačmeňa, z kukurice a slamy; ale mačka a
pes milujú mäso a mlieko. jeleň a srna žijú
tiež z trávy; ale vlk a líška žiadajú mäso.

leš ústami vydávame tiež hlasy. z hlasov
pozostávajú slová, a zo slov reč. keď hlas
predĺžime a vyššie a nižšie ťaháme, povstanie
spev. hovoriť už dávno známe, ale teraz už aj
spievame. teraz sa učíme slová napísať a
napísané čítať.

38.

uprimnô dievčatko.

juľkina matka veľmi ľúbila kvety. preto v
zahrade siala všelijaké semenô kvetné. trápila
sa s kvetami cez celô leto. už na jari kvitly v
jej zahrade tulipány, kosatík, modrenec, den-
nica, kráska a prvosenka.

i juľka ľúbila kvietky. ale že ju matka raz pre
nedbanlivosť vyhrešila, nasrdila sa veľmi, vošla
do zahrady a mnoho kvietkov vytrhala.

tu prišla do zahrady i matka. bolo jej divno, že jej dakto mohol takú škodu urobiť. nazdala sa, že to urobil dáky prostopašný chlapec. — ponaprávala kvety, a potom nahnevaná urobila lárnu. — počujúc to juľka, bežala k maminke a padla jej plačúc k nohám. — vyznala uprimne svoju chybu a prosila za odpuštenia.

matka ju podvihla a vravela k nej: dievka moja! zle si sa chovala; ale odpúšťam ti, preto že si bola uprimná. — hovor vždy pravdu, lebo uprimnému býva odpusteno.

uprimné pravdy vyjavenia
je polovičnô polepšenia.

39.

školské zábavy.

to miesto, kde sme teraz, je škola. sem chodíme každý deň učiť sa. keď dokončíme školské práce, vyvedie nás pán učiteľ do zahrady. tam poobzeráme rastlinky, očistíme stromky. potom pristúpime k telocviku; cvičíme sa v chodení, behaní, skákaní, a hráme sa na vojakov.

dobrych žiakov vyvedie pán učiteľ každého týždňa raz do pola a do hory, kde si natrháme pekných kvietkov, a potom si v tóni stromov oddychneme.

nedávno nás tiež vyviedol do pola, a ztadiť do hory. tam sme sa hrali. v močiari sme trhali šašinu. videli sme trstinu. boli tam i góle (bocane). na strome sme videli jastraba a sokola. tento naháňal sovu. v krevine poskakoval po konároch vták králik. — chlapeci hovorili, že sa chúďa skrýva, a že sa neosmelí lietat'. — pán učiteľ nám o ňom rozprával túto bájku:

vtáci si raz volili kráľa, a usnesli sa na tom: ten vták bude kráľom, ktorý najvyššie vyletí. — králik vyletel najvyššie, a zostal kráľom. — od toho času sa naň vtáci hnevajú, a on sa preto skrýva.

40.

každému je milá vlasť; to je ten kraj, v ktorom bývame. — nám je drahá uhorská krajina, ona je naša vlasť, naša matka. — na oblohe je nesmierny počet hviezd. — ťava čili veľblúd má hrbatý chrbát. — plášť je mäď, a plášť je kepeň, to je vrchní odev. — mdlý padá do mdlôb. — slyšíme ohňa prask, hromu tresk a všeliký hrmot. — z vrchu ľahko, na vrch ťažko sa chodí. — jalovô drevo praská v ohni. — ruka skrčená, noha zbrnelá alebo strpnutá. — na ceste je prach, u dverí prah. — na ruke je prst, na zemi prst', na koži srst', keď vyplzne

je plst. — dľaň je ruka otvorená, päst' je ruka zapretá, hrst' je ruká zavretá. — medenná rdza je jed. — spravedlivý človek sa nemstí. — pomsta je hriešna. — líška je lstivô zviera. — brindza zvolenská a liptovská majú dobrý chýr. — hrm hrmí, šum šumí, biely oblak padá: čo je to? mlyn.

41.

blen je škodná zelina, brat je blizká rodina. — nerob daromný smiech, priam bude hriech. — včely robia brnk, malé deti frnk, hladnô brucho škrk, šantovné deti strk, bars i po ceste je štrk. — čo prská robí prsk, čo vřzga robí vřzg alebo vřzgot. — kde vedú boj, tam majú zbroj. — synku, nesmieš moc chleba hrýzť, lebo budeš mať moc hlíst. — a ten chrúst nevie plávať, musí hrúzť; a ten drozd má dosť dlhý chvost. — a to len tá sprostáč nemá nič na dostač. — džbánom do džbera vođu liali. — pstruh je dobrá ryba. — obrúštek, hraštek, bochnička: čo je to? to je nebo, mesiac a hviezdy. — čo si robil, svrček, v lete? pýtala sa včielka hladovitého svrčka, ktorý sa v zime vtieral do klátu. spieval som, vravel svrček. a včielka mu odsekla: keď si v lete spieval, teraz v zime tancuj.

malé písmeny v abecednom poriadku.

a a' ä b c c' d d' da d'ä e

a á ä b c č d ě dz dž e

é f g h ch i i' j k l l'

é f g h ch i í j k l ě ě

m n ň o ó p r r' s š t t'

m n ň o ó p r r' s š t t'

u ú v y ý z ž

u ú v y ý z ž

samohlásky.

a á ä e é i í o ó u ú y ý.

dvojhlasíky.

ou ô ie ia iu.

poľosamohlásky.

l l' r r'

spoluhlásky menované.b^é c^é č^é d^é ď^é dz^é dž^é f g^é h^ách^á j^é k^á l l' m n ň p^é r r'

s š t t' v z ž.

ČIASTKA II.

Písania a čítania veľkých písmen s malými písmenami.

1.

A Á

a) Adam bol prvý
človek. Abel bol jeho
syn. Anton hovorí.
Ales číta. Anna sije.

N

- b) Naco je pilnyj.
 Nikodem je dobryj.
 Natalia sa smeje.
 Nitra je mesto.

M

- c) Matuš je kupec.
 Miloš je vojak.
 Marek je mlynár.
 Marina je uprimná.
 Milina je pracovitá.

2.

Marienka je vďačná.

Marienka našla v háji pekne červené jahody. Vatrhala ich plný košík. Najkrásnejšie ale sviazala vo dve kytky, ponáhlala sa radostne domov, dala je rodičom, a vravela: „Moji milí rodičia! vy mňa živíte, šaty a knižky mi dávate; i ja vám tuto dačo prinášam.“ A rodičia z toho mali veľkú radosť, bo poznali, že jejich dieťa je vďačné.

3.

A N M

Nebud' zlostný.

Miško išiel s Martinom do školy. Na ceste ukázal spolužiakovi svoje písmo. Martin sa na to písmo poďíval a vravel: „Miško, ty si narobil veľa chýb; tys nepísal bedlive“, a chcel mu ukázať, kde chybil. Ale Miško mu

s hnevom vytrhol písmo z ruky, a uderil ho niekoľkorazy päšťou. Martin sa ho nedotknul, ale vravil: „Miško, ja poviem pánu učiteľovi, žeš ma bil,“ „No povedz!“ odpovedel zpúrne Mišo. Ale keď prišli ku škole, vzal Mišo Martina za ruku a mluvil prosebne: „Martinko, počuj! nehovor nič pánu učiteľovi, a ja ťa druhýraz neuderím. Martinko, odpusť mi!“ Martin obrátil sa k Miškovi, ktorý ho tak pekne prosil, a videl, jako bol smutný a trestu sa bál: i podal Miškovi ruku a vravil: „No odpúšťam ti!“ — Miško bol zlostný, a Martinko bol mierny a smierlivý.

4.

Myš a mačka.

*Myš raz mačke hovorila: „Povedz mi mačka milá, prečo mňa prenasleduješ a mňa márníš, usmr-
cuješ?“ Mačka jej odpovedela: „to je preto myška milá, že si parrava
a všetko kazíš, ľuďom dobrodincom
škodu robíš.“*

5.

V

- a) Vojtech je verný.
 Vit je rozumný.
 Viliam miluje vlast.
 Vladislav sa učí.

C Ć Ch

- b) Cyril číta. Ctirád píše.
 Cecilia sa modlí. Ćeslav
 chodí. Chvalko sedí.

O O

c) Ondrej vravi. Otto
pije. Ottokar rozka-
ruje. Olga počúva.

6.

Cyrko v zime.

Cyrko chodil v lete vďačne do školy. V zime k tomu ale nemal chuti. Otec mu hovoril: „Chlapci sa musia na zime otužiť, aby boli mocní a zdraví.“ Cyrko otca počúvnul. O krátky čas nebolo preň ho väčšej radosti, jako v najtuhšej zime do školy chodiť, a zostal pri tom vždy zdravým. Chlapcom je veru osožno, privykať na rozličnú povetrnosť, na zimu i na teplo, ale netreba sa ím v mláke a v blate bryzgať.

7.

V C Č Ch O Ó

Chlapec nepočúvny.

Ondrej ctí a miloval svojho otca, ale mal tú chybu, že ho často nepočúval. A to bývajú nešťastné deti, ktoré rodičov svojich nepočúvajú.

Otec raz odišiel do jednej dediny tam kdesi pri Váhu za zárobkom. Ondrejovi bolo veľmi clivo za otcom, a že to nebolo ďaleko, išiel ho opáčiť. Otec ho prijal vďačne, ale mu zakázal ísť k Váhu. „Veď ja nepôjdem“, odvetil Ondrejko otcovi. Ale zabúdol skoro na svoj sľúb: sišiel sa s druhými chlapcami, ktorí ho nahovorili, aby šiel s nimi do Váhu sa kúpať. On ich počúvnul, šiel s nimi, a kúpali sa pri brehu rieky, kde voda nebola veľmi hlboká. Ondrej, že vedel trochu plávať, vzdialil sa od brehu, dostal sa do prúdu rieky, — leš beda nešťastníkovi! luni ho strhly, — a on našel vo Váhu chladný hrob.

8.

Mravec.

Vidiš toho mravčeka, čo pútne pracuje, jako sa s omrvinkou chleba natahuje? On si to preto vlečie do zimného skladu, by mu nebolo treba v zime mrieť od hladu.

V lete, pokým je teplo, on neod-
počívá; jemu i ťažká práca milou
tarchou býva.

Mravce preto pilné sú, by súť z
čoho mali. Oby deti lenivé z nich sa
priklad brali!

9.

Y

- a) Ivan je pilný. Isidor
maluje. Ivana pekne
spieva.

I

- b) Ianko chodi' do školy.
Iaroslav je veselý.

Johana je smutná.
Juliana myslí.

H

- c) Hrynek pracuje.
Horoslav běhá.
Helena tančuje.
Hermina spí.

U

- d) Urban je mladý.

*Urnislav je starý.
Ursula je chorá.*

10.

Uličník.

Jaromír bol chlapec prostopašný; vždy šantoval. Nedal nikomu pokoja, a robil všade škodu. Hádzal skalami na dachy, a behal jako divoch. Nazvali ho uličníkom. Vyšiel raz na lúky, chytal motýle, a potom dlho naháňal veveričku. Uhrial a upotil sa veľmi. Uhriaty sa napil studenej vody, a na to šel domov. Upadol do ťažkej choroby, a o krátky čas zomrel.

Uhriaty vodu nepi.

11.

I J H U Ů**Havol a maky:**

Havol veľmi ľúbil peniaze, sbieral si je do vrecúška, a často je prezeral a čistil kriedou. Mal ale tiež opicku, tak rečenú maky, ktorá vždy pozorovala, jako jej pán peniaze čistí.

Havol raz višiel z domu. Maky spala v chyži, a prebudiac sa, nevidela nikoho. I prišle jej na um čistenia peňazí. Hneď priskočila k ládičke, uchytila vrecúško, skočila do otvoreného obloka, a porozvázujúc motúzky, začala peniažky prehádzať. A ľudia vidiac, čo maky robí, pristúpili k obloku a žartovali s ňou. Maky začala peniažky miešať, a tu šup! šup! — peniažky začnú von padať a ľudia je zbierať. Maky sa to zapáčilo, a preto i ostatnie peniaze vysypala.

Havol bol prišiel vtedy, keď sa toto stalo, zakričal náramne na maky, a táto sa toho kriku zľakla a zutekala. Ale peniažky už byly preč. Havol od žialu temer zomrel.

12.

Jaro.

Jaro je príjemná čiastka roku; vtedy sa lúky, polia a háje zelenejú. Javory, lipy, jasene, brezy, duby, buky a vrby sa rozvíjajú. Jablone, hrušky, slivy, čerešne a druhé ovocne stromy kvitnú. Jar-oko (narcíz), laliža, sirôtka, fialka a iné kvetiny kvitnú a lúbeznú vôňu vydávajú. Ugorky, mrkev, perašín, fizola a iné kuchiňské zeliny už pekne rastú. Na jari sa ľudia k polnej práci priberajú. Utešený vtačí spev je počuť na všetkých stranách. Chlapci sa radujú, že môžu z chyže zatvorenej vynísať na zdravô povetria, na loptu sa zahrať alebo

motýlov lapať. I dievčatá sa tešia, že môžu ísť na lúky alebo do zahrady, tam si pekných kvietkov natrhať a z nich kytky a vence viť.

Jaro, utešenô jaro! jako ťa mi malé deti rádi vidíme; jako sa na teba cez celú zimu tešíme; jako ťa vítame a za teba nášmu milému pánu bohu ďakujeme.

13.

Janko a kameň.

Na streche vrabec čiriká; Janko stonoha veľiká bystrým okom naňho mihne a potišku kameň zdvihne. — Hodil, — ale jako hodil? — vrabec brnk! on zle pochodil: skala netrafila vrabca, ale svevolného chlapca; bo keď zo strechy skočila, celkom mu hlavu prebila.

14.

Siroty.

Na halúzke sedí vtáčik užialený; nemá už nikoho, je osirotený.

Vtáčik! nie si odpustený sám; ani ja už rodičov nemám. Viem jaká to bieda, psota, je bez rodičov sirota; ale pán boh mňa miluje, o mňa láskave pečuje.

Ty si najdeš krmu dosť v zelenom poli; po krevinách, stromach skáčeš si po vóli.

O mňa sa tiež dobrí ľudia starajú, a mňa jako vlastnô dieťa chovajú.

G

- a) Gabriel a Georg sú
bratia. Gedeon nezna
Gregora. Gisela je.

E

- b) Ezechiel bol prorok.
Emil ide k Eugenovi.
Emilia je mila.

L Ľ

- c) Ľaboj chytá ryby.

69

Luzana pradié.

Želmíra matá'

16.

Zahrada.

Na konci domu máme zahradu, kde maminka pestuje zeleniny. Ugo-
rick, šalátu, fazole, mrkve, pearsinu a
tekvic máme vždy dost. Želinka,
moja sestručka, pestuje tu vselijaké
kvetiny, jako: ruže, fialky, klince,
vredku, králiky, krásku, cypěrky,
georginy a rozmarýn.

Otecko sa ale radšie zabáva docho-
váváním ovocných stromov, jako sú:
jablone, hrúšky, slivy, čerešne, visne
a broskyne.

82

Až odrastem, spravím si i ja školku na ovocné stromky, lebo ovocinu veľmi ľubím. Ale budem pestovať i kvetiny a uvijem z nich maminke voňavú kytku.

17.

G E Z Ź

Na kom je vina?

Zelená lúka ležala neďaleko krásnej zahrady, na ktorej malý chlapček pásol volky. Chodil za nimi ustavične, obdivoval je a skušoval pekne skrúcané rohy svojho stada. Zabával oko svoje i na motýlkach po zelenej trávičke sem a tam skákajúcich, a s radosťou sa díval na svoje stado, ktoré sa na zelenej pažiti chutne páslo, tak že zelená tráva chrupštala pod ích zdravými zubami.

Zrazu sa obzre na stromy utešenej blízkej zahrady. Jaký krásny to pohľad! Z jedného stromu sa na neho usmievaly pekne čerešničky. Nedal sa k nim núkať; vydriapal sa na strom a začal si milé čerešničky ujeďať.

Ako volky už nevideli pri sebe malého pastierika, vlúdili sa do susednej peknej zahrady a všetku úrodu v nej potlačili a zničili. Zvlášte sa ale oddali do peknej kapusty, a hostili sa na nej s takou chuťou, jako chlapček na čerešňach.

Zrazu milý chlapček spozoruje, že jeho volky v zahrade gazdujú. „Ej, no že no!“ zakričal, sišiel zo stromu dolu, a jedným razom začal zo zahrady vyháňať svoje stado. Volky to tiež nebrali na žiart, a behajúc sem i tam zničili všetko.

Otec jeho prijdúc ta, pozoroval to všetko, a nemohúc sa ďalej zdržať, oboril sa na chlapca týmito slovami: „Už toho je dosť, chlapče! No že mi povedz: „Na kom je vina?“

Chlapec uznal vinu svoju a sľúbil, že druhýraz bude pozornejším.

18.

Verný pes.

Jeden starý pán býval vo svojom dome samotný. Zlodeji mysleli, že ho budú môcť snadno okradnúť. Viacrazy sa o to pokúsili, ale nemohli to vykonať, lebo ten pán mal psíka, ktorý vždy prišlých zlodejov svojim štekánim prezradil. „No počkaj ty psisko!“ hovorili zlodeji — „my ťa odučíme štekať!“

O krátky čas prišli zase, psa hrozne ubili, ktorý im ale predci utiekol, a keď prišiel domov, pán mu rany obviazal.

Zlodeji sa nazdali, že psík už zdochnul; jednej noci prišli zase a podkopávali domovú stenu; ale pes tento buchot spozoroval — vrčal, — leš že bol ešte chorý, nevládal mocne zaštekáť a pána prebudiť.

Zlodeji už stenu téměř preborili, a pán zo sna predca neprecítnul; pes tedy pribehnul k pánovej posteli, zobudil ho, a pán spozorujúc, že sa dačo zlého deje, urobil lárnu, vzal flintu a zlodejov odohnal.

O nedlho pes ozdravel, ale pán skoro potom zomrel. Jeho verný pes ho sprevádzal ku hrobu; po pohrebu si lahnul na pánov hrob a tam chůda od žiaľu zdochnul.

19.

Mačička a dievčatko.

Mačka, prečo sa vždy natahujes? a sa ustavične oblixujes? Hovor, či to na teba prislusi, dvihat nohy, utierať si uši?

Ja to všetko preto robiť musím,
že sa nečistoty veľmi hnusím.

Mamčička, dobre máš, že si vždy-
cky čistá! Tie ťa bude každý rád
mať, tak si istá. Čistá buď vždy; —
a ja budem jako ty v celom živote sa
držať čistoty.

20.

I J

- a) Samuel, Stancko,
Samson, Salamon a
Stefan sú mužské mená;
Sabina, Sidonia a Ste-
stena sú ženské mená.

L

- b) Ladislav a Ľudevít
 sú priatelia. Ľudmila
 a Leontína majú pe-
 knú záhradu.

D

- c) David je gazda.
 Demeter je knáza.
 Dagobert je ucen.
 Darinka je zdrava.

21.

Ovčiar a jeho synovia.

„No chlapci!“ hovoril ovčiar ku svojim synom Dynkovi a Ďurkovi, „Dnes budeme mať veselý deň. Dnes sme prihnali ovce do ovčince, podojíme je a ostriháme im kožuchy, — a potom príde aj dačo inšieho.“

Dynko a Ďurko ťažko čakali poludnia. Dynko doniesol do jaslí sena a Ďurko na podstlania slamy. Na to prišiel i starý ovčiar, složil kabanicu, podojil ovce, chlapcov počastoval mliekom, a vlnu predal kupcom. Násť to šel na jarmarok a doniesol Dynkovi nový klobúk, Ďurkovi komizolku a obidvom pošlabikári. „Chlapci! to som vám kúpil z peniazi za vlnu utržených.“ „Ďakujeme pekne, otecko náš!“ odpovedali chlapci, a Ďurko radosťne zvolal: „Jaké osožné zvieratka sú ovce; dávajú nám mlieko, syr a kožky, za ktoré utržíme peniaze!“ Dal im ešte krmu, oblekol si do papieru šlabikár a povedal: „No teraz sa budem učiť čítať.“ „A ja sa budem učiť aj rátať a písať!“ doložil Dynko. „Ej budeže zo mňa dakedy poriadny salašný gazda!“

22.

S Š L D

O rodine.

Dom i rod Sokolovcov bol vychýrený pre poriadnosť. Hlava ale tohto domu Šimon bol prostosrdečný hospodár. Šarolta, jeho manželka v dobrom poriadku udržiavala svoju domácnosť. Jejich dietky, Šimko, Lacko, Daniel a Ľudmila boli všetkému dobrému navyknuté. Otec ich mal veľmi rád, a často ich ráno i večer učieval.

Lacko sa vždy najsamprú s jedením od-bavil, a potom sa začal hneď s otcom shovárať. I prihovoril sa raz k otcovi asi takto:

Lacko: Jak dobre je to, že my tak spolu bývame a rádi sa máme. Ja ani neviem, prečo je to tak?

Otec: Ľadže ľa! Veď to dietky ani nemusia všetko znať. Jedna každá domácnosť má otca, matku a dietky, ktorí všetky spolu menujú sa rodinou.

Ano, rodina! opakovali toto slovo po otcovi Lacko a Danko. Slovo to iste tak ľahko nezabudneme, opakovala Ľudmila.

Danko: Nuž a Trnovských dietky v susedstve majú len otca, a matky nemajú.

Otec: Nemajú mamičky, lebo im zomrela.

Danko: Ale otecko môj, jako je to? tu u susedov je starý Trnovský, a potom i mladý Trnovský.

Otec: Dieťa moje! vec tá sa má takto: ten náš starý sused je otec mladého suseda, a tým malým dieťkam je starým otcom.

Lacko: Veru je to pravda! lebo Jožko vždy hovorí starému susedovi: starý otec, a starej susedke: stará mať.

Otec: No vidíte dieťky moje! tedy susedova rodina záleží zo starého otca, zo starej matky, z vlastného otca a dieťok (a mať im už zomrela).

Šimko: Mne prišlo dačo na um, otecko. Šak ver, i celá obec pozostáva z takýchto rodín?

Otec: Ano, tak je. V každom temer dome sa nachodia: otec, matka a dieťky. Celej obce hlavou je richtár. On je taký, jako v rodine otec. Všetky takéto rodiny jednej obce robia tiež takú veľkú rodinu, ktorá sa nazýva spoločnosťou.

Šimko: No to je pekne usporiadano. Šak ver otecko, tak je to i v druhých obcach?

Otec: Ano, tak je to, syn môj! Mnoho obcí dovedna robia jednu veľkú državu

alebo krajinu. A taká je i naša krajina, ktorá sa menuje Uhorsko; tá má tiež jedného otca, a ten je kráľ.

Ale teraz už dosť, moje dietky.

23.

Spachtoš.

Vož slniečko nad krajinou dosť vysoko stálo, a Ďurikovi sa ešte sladko buvikalo.

„Stávaj Ďurko!“ matka k nemu už potretie vraví; ale Ďurkovi je dobre, on sa hluchým spravi.

„Čakaj spachtoš!“ — a tichúčko ku posteli kročí, — plný pohár čerstvej vody suchne mu do očí.

Vychytil sa jako jeleň a dal sa do plaču: — „Vidiš Ďurko, tak z postele frišni chlapci skáču!“

24.

Dom.

Domy si ľudia stavajú proti časovým nehodám. Dom musí mať steny a dach. Steny sa robia z kamenia, z tehál, z dreva, a dakde i z válok a nabíjanej hliny. Na dachy sa potrebujú trámy, plátvy, rohy, pánty a laty, ktoré sa musia prikryť šindelom, trstím, šupou, bridlicou, alebo látkou kovovou. I pivnica je pri dome potrebná na uloženia zemiakov, kapusty, zeleniny a rozličných druhých vecí. Dakde majú na dome i hromosvod, ktorý v čas búrky môže zachytiť hromový blisk a urobiť ho neškodným. Vtáci nemajú domov, ale otec nebeský i o ne pečuje.

25.

Hádky.

1. Som neveľká sladká guločka, v bruchu mi je tvrdá kôstočka. Dietky mňa vždy s chuťou jedávajú! vrahci mňa tiež rádi zobkávajú. Čo je to?

2. Ďaleko, široko, tu i tam vysoko, lúky, role, pole, hory, doly, hole, to je veru oňo materino lono, na ňom sa rodíme a po ňom chodíme. Čo je to?

3. Dve kukučky vedľa seba sedia, a jedna druhú nevidí. Čo je to?

4. Vidíš mňa, keď slnce svieti; keď ty stojíš, i ja stojím; keď ty bežíš, i ja bežím; od rána do poludnia som vždy menší, od poludnia do večera vždy väčší. Čo je to?

26.

P

- a) Peter je pozorný.
- Pavol je svedomitý.
- Paulína je vtipná.

Po

- b) Bratislava a Bratislava sú bratia, a Regina je ich sestra.

B

c) Bohumírov otec je Benjamin. Božena miluje svoju matku Bohdanu.

27.

Škola.

Škola je to miesto, kde sa chodíme učiť. Vo škole je učebná chýža, kde sú štyry steny, podlaha a povala. V stene sú zamúrané obloky a dvere, a na stene visí tabuľa k písaniu a rátaniu a mapa. Pec sa nachodí v kúte školskej chýže. Na jednom mieste je učiteľov stôl; i kastňa a násobenka čili tabuľa k násobeniu počtov sa tu nachodia.

Riad školský je v kastni. Na jednej poličke ležia knihy, na druhej písanky, na tretej perá, kalamáre, lineal a tužky, v najvyššej

priehradke sú papierové písmeny a na kastni zemská guľa.

U prostred školy sa nachodia sedaliská pre žiakov, ktoré sa menujú stolice. Pred každou stolicou je dlhý stôl, a na ňom kalamar. Na stolici sedia žiaci v rade a na stole píšu.

28.

P R B

Školský život.

Ráno a po poludni každého dňa ideme do školy, a keď ta prídeme, už nás tam pán učiteľ čaká, alebo my čakáme pána učiteľa. Vždy ho pekne pozdravíme. Šaty zavesíme na vesáky, a každý si sadne na svoje miesto. Najprú sa ale takto pomodlíme:

Pomáhaj nám bože milý, by sme sa dobre učili, srdcia naše zošlechtili a rozum náš osvietili. Veď nás k pravej pobožnosti, k umeniu a ku známosti, a udržuj v pozornosti. Učiň to bože z milosti. Ameň.

Potom pán učiteľ píše na tabuli písmeny a my je píšeme za ním. Nekdy však píšeme i z čítanky. Dakedy rátame, dakedy čítame, a inokedy nám pán učiteľ rozpráva zábavné rozprávky a my je potom za ním znova roz-

právame. Rozprávky také počúvame veľmi radi. Nektore dietky bývajú nepozorné, ale tie pán učiteľ napomína k pozornosti. Nepozorný sa málo naučí.

Po skončenom učení ideme sa baviť. I tu sa musíme poriadne chovať. Po zábavke vojdem zas do školy, a tu si zas sadne každý na svoje miesto.

Pred odchodom zo školy sa ešte takto modlíme:

Ďakujeme Bože, Pane! za naučenia nám dané. Daj, čo sme sa dnes dobrého v našej škole naučili, aby sme v celom živote dľa toho žiť sa znažili, rodičov tým potešili a tebe ku cti slúžili. Ameň.

29.

Búrka.

Jednoho krásneho dňa vyšiel Braňko s drahým oteckom svojim na lúku. Otec shraboval seno, a chlapec sbieral popri hore jahôdky. Od razu povstal veľiký vietor, a na oblohe sa začaly sháňať čierne mrákavy a pomáli i slniečko zoclonily. Z oblakov bolo počuť temnô hučania, a tu i tu sa v dialke zablisklo. Čierne mrákavy sa viac a viac sblížovaly. Vietor so sebou niesol celé oblaky

prachu, senné kôpky rúcal a roznášal, a konáre stromov sem i tam hádzal. Dážď začal v malých kvapkách na zem padať.

Otec so synom sa ukryli pod jeden hustý strom. Víchor sa k ním hnal s veľikým rachotom. Blyskania šlo jedno za druhým. Na to nasledovalo veľkô hromobitia, až sa zem triasla, a konáre stromov sa drúzgali.

Len teraz napadlo Braňkovi, čo bol od pána učiteľa počul. Malý žiačik prosil otca, aby sa od stromu oddialili, lebo vraj stromy k sebe priťahujú blisk, ktorý by ích tu mohol najskôr zabiť. Otec poslúchnul synáčka svojho.

Sotva že sa od stromu ďakolko krokov oddialili, tu sa zablisklo nad ích hlavami. Prask! Strom, pod ktorým boli stáli, bol hromovým udretím na drobné kúsky roztrhaný.

Len teraz ďakoval otec Hospodinu, že ích od nešťestia vyslobodil, a svojho synáčka, že mu dobre poradil, vyobjímal.

Čierne chmárávy sa teraz vzdialily a búrka utíchla. Nebo sa zas vyjasnilo. Slniečko sa nsmievalo a začalo lúky a polia znova ohrievať. Vtáci z úkrytov svojich znova povylietali a veselo spievali.

Len z ďaleka bolo ešte počuť temná hrmenia, a na nebeskej oblohe sa objavila krásna dúha.

Otec a syn, ačkoľvek zmoknutí, navrátili sa šťastlivo domov.

30.

Leto.

Po jare býva leto. Chlapci a dievčata, mužovia a ženy vychádzajú na lúky a do pola, aby trávu pokosili a sena nasušili, a aby žito a druhô obilia zožali. Viazaci viažu nažatô obilia a vozári ho na vozoch domov zvážajú. V lete často za rána rosa padá a vodnie pary zo zeme vystupujú. Horúčosť býva veliká. Oblaky sa dvíhajú. Tu začne dážď padať a na to sa liať. Búrka hrozne rachoce. Leš i tá búrka prestane a nebo sa zas vyjasní. Po búrke sa živočichovia zas veselia a opadlé rastliny sa zotavujú. I ľudia sa radujú, znajúc, že aj búrku pán Boh ku požehnaniu posielal.

31.

Motýlik a chlapček.

*Na haluzke na zelenej vidno
motýlika sedieť; rád by na kriedelkách
slabých dakde ďaleko odletieť.*

*Pod zeleným stromom vidno
chlapčeka malého ležať; rád by, rád*

12
by ku maminke na slabúckych no-
hách bežať.

Predca sa len osmelil: motýľ
na kvet kriedelkami, chlapček ale ku
maminke pošakoval nožičkami.

32.

K

- a) Karol, Konrád a
Kazimír sú dobrí žiaci.
Karolína a Klotilda
sa tiež dobre učia.

T

- b) Tobias hrá na huslach

50
a Titus na klavíre. Te-
reza je verná."

T

c) Flavian je Filipov
otec. Flóra býva v meste.

33.

Práca.

Ľudia vykonávajú rozličné práce. Jedni
orú a sejú, druhí vykonávajú remeslá, a iní
kupčia.

Kto ore a seje, menuje sa roľníkom,
gazdom alebo hospodárom. Kto vykonáva
remeslo, nazýva sa remeselníkom; kto kupčí,
je kupec. Kto chce dačo vykonávať, musí sa
to naučiť; bez naučenia nemôže nič znať. My
ešte nevieme, čím budeme, ale čímkoľvek
budeme, musíme sa tomu vyučiť. Preto cho-
díme do školy, aby sme sa dačo naučili.

K T F

Dedina.

Zpomedzi domov slamou alebo trstím pokrytých vypína sa štihlá väža. Medzi bielymi domami tiahnu sa krížom krážom široké ulice. Z ulíc sa pomedzi domy otvárajú úzke chodby. Málo je domov, kde by nebolo priestranného dvora. Pri plotach sú trnovníkové (akácové) stromy, a vysoké topole sa do neba vypínajú. Pred domom moruša (drevená jahoda) rozprestiera svoje konáre.

Na hrebeni domov hniezda bociani (gôle). Pod ústreším zaujímajú bydllo lastovičky. Na vrchovcach stromov čirikajú nemilí vrabci.

Dvor zaujala hydina. Kačky pod morušou čakajú odpadnutia jahôd. Sliepky naháňajú lietavé chrústy. Morky nariekajú: „Žijeme len tak, tak, tak!“ Nasrdený moriak kričí: „Pulu-lu-lu-lu!“ Holuby v holubienci hrkútajú, čo medzitým husy domov priletujú!

A ľa-ľa! tamto mačka pri humne strežie na myš; práve teraz skočila za nepozornou myšou. — A pes Lapaj hrebie pri stene. Vary tam čuje potkana?

Gazdiná leje sviniam do válova pomyje, a svine bežia krochajúc domov, a keď pri-

behnú k válovu, tu už počúť len ich mľas-
kania. — Krava sa len tak domov vlečie, a
ručiac beží k telaťu. Ale slúžka ju priviaže k
válovu a podojí.

Ulice sú plné prachu. Už i gazda prišiel
s čeladou z pola; už vypriaha voly z jarma.
Medzitým oheň v kuchyni živo horí, a gazdiná
sa obracia okolo večere.

Už i slnce zapadá a na väži sa ostatnie
jeho lúče ligotajúc odrážajú. Na západe sa už
červená, a pri súmraku sa začala žabacia
hudba.

Zvierata pomaličky uspávajú, a ľudia sa
hotujú k večeri. Medzitým zavzneje večerní
zvon, a ústa každého vzývajú v modlitbe Otca
nebeského.

Pomali príde večernia tichosť, ktorú ne-
skoršie iba kedy tedy psí brech preruší.

35.

Mesto.

V meste stoja domy husto jeden pri dru-
hom. Temer každý dom má dvoje, troje,
štvoro poschodí. Dvory tu bývajú obyčajne
úzke, a nekde ani dvorov nemajú.

Ulice medzi domami sú rovné a kamením
vyložené. Dákdé sú ulice vo štvorhran rozšírené,

a tie sa nazývajú námestím alebo ringom. Na daktorom námestí stoja veľké kostoly. Na veľkom námestí býva radnica, kde bývajú mestskí úradníci. Inde sa zas nachodia školy, počta. Tu bývajú tiež vojanské domy (kasárny), nemocnica alebo divadlo.

Na mestských domoch vidieť sklepené dvere, nad ktorými je veľkými písmenami napísanô, čo tam predávajú. V takých sklepeniach bývajú kupci alebo remeseľníci.

Na ulicach chodieva vždy mnoho ľudí. Vidnotu i mnoho vozov, a ľudia tu vždy dačo predávajú alebo kupujú.

V mestských domoch býva mnoho ľudí. Tu pracujú remeseľníci alebo rukodelníci: stolár, kolár, kováč, zámočník, zlatník, hodinár, kotlár, krajčír, remenár, sedlár, pekár, mäsiar, krčmár, a v. i. V daktorom dome pracuje mnoho jednakých remeseľníkov; takô miesto sa nazýva továrnou alebo fabrikou. Tu hotujú plátno, súkno, karton, zápalky a rozličné stroje či mašíny.

Pri meste je obyčajne i železnica, na ktorej vodnou parou hnaný rušeň ťahá mnoho veľkých vozov.

Kde je pri meste veľká rieka, tu vidíme i parné lode. V mestách bývajú tiež trhy a veľtrhy.

Kohút a sliepky!

Kohút a sliepky po dvore sem i tam behajú, vodiac malé kurčatá za sebou. Kvočka práve jedno kuriatko ukrýva. Tu ponad nimi preletí dáky vták. Všetky sa zľaknú a utekajú za materou. Mátka rozostre kriela a posbiera je pod ne.

Kohút si po dvore hrdo vykračuje. Na oboch nohách trčia mu ostrohy. Červený hrebeň a brada len tak mu visia. Skrútený chvost drží hore, a peria sa mu ligotá sťa zlato. Teraz sa cíti byť pánom na svojom smetisku. Zastane si na vrchol smetiska, začne hrabať, až najde červiaka. Tu začne hlasne svolávať svoje sliepky, ktoré k nemu jako bez rozumu bežia. Kohút najdenú zemskú korisť roztrhá na kúsky, a rozdá všetko sliepočkám.

V tom kohút skončí svoju hostinu, zastane si na vrchol smetiska, strepoce dakoľko-razy kriedlama, zažmúri oči a rozkykyríka sa.

Či ste dietky počuli, prečo kohút zažmúri oči, keď kykyríka? Preto že to už zná nazpamäť.

Tu i tu počujeme na dvore dve tri sliepky kotkodákať. To znamená, že už snesú vajcia.

Kadenáhle sa zmrkne, sliepky idú na pánt. Idú spať. Kohút začína kykyríkať o pol-

ności, ale na rozvidnievaní kykyrka častejšie. Hovorí sa, že kohúti kykyrkajú: „Hodina rannia zlato dohánia!“

37.

Chlapec a pes.

Starý Dunčo na reťazi, jakonáhle koho čuje, že sa k nemu približuje, veľký jazyk vyplazí, okálami iskry kreše a brozným hlasom zabreše. —

Ferko, chlapec rozpustený, prostopašný a šialený — často drážil psa starého, na reťazi lapeného; lúčal skalami do neho, striekal vodu na psa zlého.

Dunčo vrči a len sedí; — raz sa ale rozpajedí, — skočí — reťaz sa pretrhne, a pes sa na chlapca vrhne. —

Kričí tu Ferko o ratu, volá mamu, volá tatu; ale darmo; — pes pluhavý chlapca drhne a zadlávi.

Smutne zvony vyzvánaly,
Keď Ferka pochovávali.

38.

Z e m.

Pozrite že, pán učiteľ! — hovoril raz Fricko k učiteľovi, — jako tamto utešená tráva raste zo zeme!

Tak je — odvetil mu učiteľ — zo zeme rastú tiež kvietky na lúke a stromy v hore.

Fricko: Jako je to, že tráva a stromy rastú?

Učiteľ: Preto, že tam padlo semä, že tam našlo vláhu, vyklíčilo sa, priťahuje si vodu a tak raste.

Fricko: A či je v zemi voda?

Učiteľ: Čo si nevidel, jako zo studne a zo zeme voda vyviera?

Fricko: Videl som, ale teraz som na to nepomyslel.

Učiteľ: Z ňutra zeme vyviera na dakto-
rých miestach voda, a kde vyviera, menuje
sa prameňom.

Fricko: Už viem; z prameňov povstá-
vajú potoky, z potokov rieky.

Učiteľ: Tak je. — Kde na ploche zem-
skej voda stojí, tu je jezero. Na nesmiernom
zemskom povrchu je voda. Najvätsia stojaca
voda na zemi nazýva sa morom.

Fricko: Ašak pán učiteľ, pod trávou je
tiež zem?

Učiteľ: Áno: a síce zem rozličná. Dakde
je hlinačka, inde vápenačka, inde zas
piesočnačka. Leš i vrchy pozostávajú zo
zeme. Vrchy sú složené najviac z tvrdých

skál. Tam sa nachodí vápenec, pieskovec, žuľa, ruľa, bridlica a druhé skaly.

V tých skalách sa nachodia kovy: zlato, striebro, meď, železo, olovo, cín. Zo zeme sa tiež vykopáva sol a kamennô uhlia.

Fricko: Na zemi žijú tiež zvieratá. I naše domáce zvery dostávajú krm zo zeme.

Učiteľ: I my ľudia žijeme z úrody zemskej!

Fricko: Ójako sa radujem, že i ja žijem. I tomu sa teším, že moji rodičovia a môj učiteľ žijú! Všetko je dobrô, čo na zemi nachodíme a na osov obrátiť môžeme!

39.

Pole, lúka a hora.

Karolko sa s otcem veľmi rád prechádzal. Poprosil otca, aby s ním šel raz do pola.

Šiel by som s tebou, ale bojím sa, že ustaneš. Vydržím tú prechádzku, milý otecko! Vybrali sa tedy spolu na prechádzku.

Keď vyšli z dediny, prišli na trávnatú rovinu. Na tej rovine sa vydvihoval vršek (kopec).

Pod že sem, môj syn, pôjdeme na ten vršek. Keď na vršek vystúpili, objavil sa im pred očima celý vidiek. Obozreli sa naspäť

k dedíne. Ztadiál bolo dobre vidieť väžu, kostol a školu. Tu Karolko vykrikne: Ľalať otecko! veď ztadiálto vidíme i náš dom; poznám ho po vysokom topoľu. Keď si na vršku oddychli, Karolko zase zakričal: Čo je to, otecko môj? Či počuješ, jako tu vtáčik krásne spieva? To je škovránok, syn môj.

Pozri len otecko, jako na rozostretých krieliach vždy vyššie sa vznáša.

A čo že sú to za zelené stromy tamto na päte vrchu? To je hora, syn môj! — Poďme že ta, otecko drahý! — Išli teda do hory.

Cesta ích viedla polami. Tu spatrili hneď pšenicu, hneď jačmeň, hneď ovos. Karolko sa na všetko vyspýtal, jako sa ktoré menuje. Veľmi sa mu zapáčilo, jako vietor klasy zohýnal. Lunili sa tak jako vodnie luny.

Popri hore sa ím objavila krásna lúka, a pri lúke spatrili jezero. Na pokraji jezera kvitla belasá nezabudka. Karolko ju chcel dakol'korazy utrhnúť. Ale jako raz po niu čiahal, tu z pomedzi nej skočila do vody žaba.

Jaj! jako som sa zlaknul, otecko môj drahý! Leš potom si predci natrhal tej nezabudky.

Ztadiál vošli do hory.

Karolko nestačil obdivovať tie zelené stromy. Veľmi ho tiež tešil spev vtáctva po

konároch stromov lietajúceho. A jeho srdce len tak poskakovalo radosťou nad kvietkami pod stromami sa nachodiacimi.

V tóni stromov hrkotala tekúca voda malého potôčka. Na brehu potoka vydávaly kvietky lúbežnú vôňu; po kvietkach preletovali motýlky; včielky po kvietkach sbieraly mäd a vosk, a pavúk si tkal na jednom konári svoju sieť (pavučinu).

Karolko si nasbieral mnoho kvietkov, aby je mohol darovať maminke alebo druhej svojej.

Zazrel ešte jeden krásny kvet; chcel si ho tiež utrhnúť. Ale kvet naň ho pozeral tak prívetive, jako by mu chcel povedať: „Netrhaj ma!“ — Karolko ho tedy neutrhnul, ale vykopal ho i s korenkami a presadil ho do svojej zahrádky.

40.

Horní kvietok.

Bol som v hore, krásny kvietok som tam videl; ligotal sa jasne, motýl na ňom sedel.

Chcel som ho utrhnúť; on mi ale rekne: Uvädnem ti! zašanj ma! prosím pekne!

Pozorne som ho vytrhnul s korenkami a sadil v zahrade medzi kvetinami

Vďaka som ho polieval a opatroval, by
mňa nikdy pekným kvietkom obdaroval.

Robil som to v nádeji, že nezhynie: a
teraz mi kvitne jako vo krevine.

41.

Jaseň.

Jaseň má veľmi nestálu chvíľu. Vtedy
listia na stromoch vädne, žlkne a na zem padá.
Oráči zas orú a ozimné semä do zeme zasie-
vajú. Vtedy sa zemiaky vykopávajú, domov
vozia a do jamy alebo do pivnice vsypajú.
Vtedy aj hrozno oberajú, domov nosia alebo
vozia, a potom vytlačené víno do sudov na-
lievajú. Ľudia vtedy i ovocinu zo stromov
oberajú. Ó jako sa vtedy ľudia radujú a ve-
selia! Áno, môžete a máte se milí ľudia radovať,
ale nemáte zabúdať, že táto bohatá úroda a
tieto veľiké dary od pána Boha pochádzaju, a
nemáte zabudnúť, jemu za tieto dary ďakovať!

42.

Zímá.

Po jaseny býva zima. Sneh padá a role,
lúky a vrchy bielym rúchom priodieva. Potoky
a rieky sa často ľadom pokrývajú. Vtedy
chlapy obyčajne obilia mláťa a ženy pradú ľan

a konope, a potom z pradze plátno tkajú. Chlapci sa sankujú, ale chodia tiež do školy a učia sa čítať a rátať. Ľudia vtedy pri zakúrenej peci sedávajúc rozprávajú si veselé povesti a spievajú národné piesne. Tedy i zima ľuďom mladým i starým mnohé radosti podáva.

43.

K otčine.

Svätým citom horím ku tebe otčina! v tebe sa mi láska zjavila matkina.

V tebe sa mi slovo slovenské ozvalo, a na slovo matky srdce splápolalo.

V tebe som naleznuh hravých vrstovníkov, v tebe pomoc božiu, spolubojovníkov.

Čo že ti dať za to, milená otčina, že si tak žehnala verne svojho syna?

Príjmi na závdavok poklad duše mojej: láskou vrelé srdce, čo mám z lásky tvojej.

44.

Modlitba za vlast.

Pane Bože! skrušene ťa prosím! Vyslyš prosbu, ktorú v srdci nosím. Daj by vládla v mojej vlasti svornosť; daj jej rozkvet, zdar a šťastia hojnosť!

45.

Boh stvoriteľ.

Kto konáre stromov k zrastu prebudzuje?
 Kto prekrásnych kvietkov puky rozvinuje?
 Kto že nám na poli toľko požehnáva? Kto
 všetko, čo máme, i život nám dáva? Kto všetky
 zvieratká, hmyzy, vtáčky živí? — To je náš
 stvoriteľ, Boh náš dobrotivý!

46.

Svätý sľub.

Vzývam Boha, dobrorečím Hospodinu.
 Milujem rodičov, i moju otčinu.

Vážim si každého, bárs aj chudobného.
 A bližním pomáhať chcem času každého.

V pilnosti a v práci vždycky verne stojím.
 Tak mňa Boh požehná; smrti sa nebojím.

47.

Modlitba rannia.

Už deň tmavú noc zapudil. Ja som
 zdravý sa prebudil. Za to ti Bože vďaku
 vzdávam a s prosbou k tebe sa uchádzam:
 Chráň mňa, a všetku v tento deň odvrát odo
 mňa protiveň. Ameň.

48.

Modlitba večernia.

Deň sa pominul; ja som nezhnul, tys mňa privinul, Bože, pod tvoju moc. Tvojej ochrane dávam sa, Pane, i túto noc. Ó ráč mňa strážiť, snom tichým blažiť smysly a telo, aby ku všetmu činu dobrému poobčerstvelo. Ameň.

49.

Začiatocné veľké písmeny v abecednom
poriadku.

A Á B C Č D Ď

A Á B C Č D Ď

Dz Dž E F G H

Dz Dž E F G H

Ch I J K L Ľ M

Ch I J K L Ľ M

N Ň O Ó Ô P R

N Ň O Ó Ô P R

S Š T Ť U Ú V

S Š T Ť U Ú V

Y Z Ž

Y Z Ž

50.

Písmeny v cudzých slovách prichodiace.

Q X Y q x y

Q X Y q x y

96
51.

Čislice.

1. 2. 3. 4. 5.

1. 2. 3. 4. 5.

6. 7. 8. 9. 10.

6. 7. 8. 9. 10.

ČIASTKA III.

Čítania malých a veľkých písmen nemeckých.

1.

i = i	e = e	a = a
í = í	é = é	á = á
u = u	o = o	o = y
ú = ú	ó = ó	ý = ý

2.

n = n = na, no, on, ona, ano, anna.

ñ = ñ = oň, oni, ani, naň, ñaň.

m = m = mi, my, má, mám, nám, mana

r = r = rona, ráno, more, rám, ramár.

w = v = wíno, weno, nowý, nowina, réwa.

l = l = lom, mol, malý, milý, malina.

b = b = bol, boli, laba, ryba, barina.

t = t = to, tam, ten, tára, ráta, towar.

ť = t = ľawa, báťa, telo, letí, múti.

3.

c = c = celý, ocel, ocot, cibuľa.

č = č = čo, čelo, oči, učí, učitel.

d = d = dom, dar, dám, národ.

ď = ď = ďatelina, ďobe, widi, delá.

f = k = fáwa, fura, fuwif, falifa.

j = j = jama, jaro, ráj, jarina.

p = p = pán, pero, wápno, popol.

g = g = galiba, gágor, guľa, gebuľa.

h = h = had, hra, hora, noha, rohy.

ch = ch = chodím, chyba, mucha, ucho.

4.

f = s = seno, rosa, sefera, fosa, sud.

ff = š = šabla, ššowica, ššela, passa.

šš = sš = nos, pes, myš, náš, wáš.

f = f = fįjala, fabuľa, fujara.

z = z = zora, zástawa, zub, zem.

ž = ž = žito, žemľa, žerucha, ruža.

ou = ou = rukou píšem, kosou kosím.

ô = ô = fôra, tôňa, fôň, wôl.

ie = ie = nie, cieľ, biely, čierny.

r í = r í = frm, frt, wrba, frka.

lí = lí = plný, wlna, plť, hľbka.

ä = ä = wäža, wemä, semä, päšť.

človek.

Keď som sa narodil, bol som nemluvnica. teraz som dieťa. až dorastem, budem rozumným človekom. človek záleží z tela a z duše. údy ľudského tela sú: hlava, väz, prse, stan (drieť), dve ruky a dve nohy. na hlave sú oči, uši, nos, čelo a ústa. očima vidím, ušima slyším (počujem), nosom nuffím (voniam), ústama jiem a hovorím (wrawím), dušou viem, že som. dušou cítim a myslím. dušou vzdelávam, keď sa učím.

telo vidíme, dušou ale newidíme; duša nemá údov. telo umiera, ale duša neumiera; ona je živá na veky. duša oživuje naše telo. telo a dušou máme od pána boha. od neho je všetko, čo vidíme na zemi i na nebi.

vo škole sa učíme potrebným znalosťami. človek mieni, pán boh mení. čistota sluší telu i duši. po schodách a skalách choď opatrne. kvety kvitnú, dieťa kvili, kohút spiwa, lastovička ssweholá, wrana kráka, sláviť sstehotá, hus sstebotá, krava bučí, koza brečí, zajac wrieffka, pes fňučí, myš piffí, včela bzučí, chrúst bručí. pstruh miluje čistú wodu. ortuť sa nazýwa živô striebro. pfftros je najwätffi wtáť.

7.

stromky.

w mojej zahradôčke pekné stromky stoja, esste sú len mladé, práwe jako som ja; a už pekne kwitnú a sa zelenajú, potom owocinu sladkú wydáwajú. ale i ja sa chcem werne usilowat, jako tie stromčeky poriadne sa chowat; peknými cnosťami wždy sa ozdobowat, boha a rodičow uprimne milowat.

8.

učme sa!

učme sa usilowne, žiaci jako žiačky! poodložme na stranu zábawky a hračky; lebo pilnosť s cwicením wedomosť nám dáwa; a kto je usilowný, boh ho požehnáwa. — zahálka a lenivosť samé sa trestajú; bo lenivci w živote biedu, psotu majú. — preto sa len pilnosti pridržme w mladosti; to nám nekdý donesie sstestia a radošti.

9.

U = A. Adamow syn bol Abel. Amalia je swedomitá a bohabojná.

U = N. Núdza do roboty zobúdza. Nezrelá owocina je nezdrawá.

U = M. Miluj boha nado wšsetko. Mnobo reči, málo weci.

W = V. Woda je najzdravší nápoj. Wčely sú veľmi pracovité.

Č = C. Čena života je um a robota. Čigáni robia zo železa rozličné weci.

Š = Č. Šistota je pol zdravia. Šo ťa nepáli, nehaš. Šo sám rád máš, to čiň aj iným.

Ch = Ch. Chwálu zašlúži, kto je wždy sta-
točný. Chudoba cti netrati.

D = O. Dzdoeba dietof je pilnosť. Dpileho čloweka hani každý z ďaleka.

10.

Čin dobre bližniemu swojmu.

Olga prišla zo školy domow a dostala od matky užinu (olewrant, swačinu), krajec pekného bieleho chlebička, a wyšla na dwor. Ako počala chutne jiesť, prišlo k nej chudobnô diewčatko, ktorô widiac ten pekný chlebič, lútoštime takto k nej prehovorilo; „Dlinka, daj mi kússteľ toho chlebička! moja sestra je po nemôci veľmi slabá, tej by chutnal ten biely chlebič, ale my si ho kúpiť nemôžeme.“ Olga pozrela na to diewčatko, a zase na svoj krajec chleba; i rozdelila ho, a wätší kússteľ dala chudobnému diewčatku a porwedala: „Na! Wezmi a zanes ho tvojej sestre, a porwedz jej, že jej ho zo srdca prajem!“

11.

Muchotrávka.

Chudobná robotnica išla do hôr na huby. Vzala sedem ročníu dcérku so sebou. Keď sa matka hľadala dievča hriby. Naraž veselou poskočí, utrhne hubu, prinesie ju matke a radosne zvolá: „Maminka! podívaj sa! jakú hubu som našla! jak má krásnu červenú kožíčku a na nej mnoho bielych pupencov!“

„Odhod ju preč!“ odpovedala matka. „Nech je tá huba trebárs jako krásna, je predca jedovatá; muchotrávka čili muhomorka jej riekame.“

12.

J = I. J. J pekné ľúbať je hriech. Zvan je žiak usilovný. Jaká práca, taká pláca. Jako si posteješ, tak budeš ležať.

H = H. Hlava je najvyššia časť nášho tela. Hnevliwému hnew škodi.

U = U. Učte sa milé dievky pilne, budete šťastné neomyšne. U pána boha je milosť mnohá.

G = G. Gágorom preglgáme jedlá. Gájdy a fujara sú hudobné nástroje. Grajciara kto si newáži, po dukáte nech nebaží.

Ě = E. Ěště žije pán boh milý, čo sa ni-
kedy nemýli. Ěwa bola prvá žena.

Ž = Z. Žleho sa vždy waruj. Ž mladi sa
trň ostří.

Ž = Ž. Žobrákowi daj almužnu. Žiakom
sa wolá to dieťa, ktorô chodí školy.

13.

Ěo sa kde rodí.

Za nassou zahradou je kapustniško. Z kapusty
sa stroja dobré jedlá. W nassej zahrade docho-
wávame i owočné stromy. Grusskóvých a sliw-
kóvých stromow tam máme dost. Za zahradou
máme konopisko; tu rastú konope. Z konopi sa
zhotowuje plátno. Za konopiskom je roľa. Na
roli sa rodí rozličnô obilia (zbožia). W nassom
chotári sa rodí mnoho pšsenice. Nekdy w nej
naraste i kúkol. Máme u nás i kukuričné role.
Zemiaľy a repa sa temer wssade rodia. W moča-
rinách rastie ššassina a trstia. W ššassine hniezdi
divá kačka. Winna réwa sa obwäzuje ššassinou.

14.

Čiasťky rofa.

Žimu dietky veľmi milujú; bo sa wtedy
kžu, sankujú. Na jar sa tiež tessia dietky; bo im
rastú pekne kwetky. W lete wssak tiež potechú

majú; preto že sa pilne kúpajú. V jaseni zas majú radosť inú: wtedy jedia chutne owocinu.

15.

S = S. Samopassný nebuď nikdy. Sýty lačnému newerí.

Š = Š. Šaty svoje drž čisto. Šediny ucti.

L = L. Lenivý žiak sa málo naučí. Lepšia cnostná chudoba, nežli hriešna bohatstvo.

D = D. Dobrého žiaka učiteľ miluje. Dub a buk dávajú tvrdo drewo.

Ď = Ď. Ďakuj za wšetko, čo od rodičom i od druhých ľudí dostaneš. Dedina je menšia jako mesto.

16.

Štefan, Ľudko a Dunaj.

Štefan a Ľudko prišli zo školy domow, pozdravili maminku a složili kapsičky. Maminka im dala po kúsku chleba s maslom. Vyprosili si tiež kúsok chleba pre domáceho psa Dunaja. Na to wšli bawiť sa do dwora.

Dunaj sa k nim prilúdiť a dôwerne na ne pozeral. Ako si Štefan z chleba ujedal, Dunaj ho sprewádzal očima. A keď Ľudko bral chlieb do úst, i na toho obrátil svoj zrak. Štefan mu už už chcel hodiť kus chleba; ale Ľudko ho zastawil

a narádzal, aby mu prú nedávali nič, pokiaľ nebude slúžiť (pokiaľ sa nepostaví na zadnie nohy). Ustávali sa s ním a cvičili ho tak dlho, až sa skutočne postavil na zadnie nohy. Hodili mu kus chleba, a potom ho pohladkali.

Strútil ocašom; hneď si ľahnul, hneď zase vyskočil a na Štefana sa driapal.

Keď že Štefan, chytme Dunaja a zapriahnime ho do vozíka! to bude veru dobro! Urobme to!

Dunaj za chvíľku ťahal vozík; potom ho vypriahli.

Keď to vyšli za dom k rybníku. Dunaj behal všade s nimi.

Ľudko sa rád plačkal vo vode; sadnul si na breh rybníka, pustil nohy do vody, a len si tak spledhtal. Štefan mu hovoril, aby to nerobil: že si zamočí šaty, alebo že môže padnúť do vody. Ľudko na jeho slová nič nedbal. Zrazu žblunk! — spadol hlavou do vody.

Štefan sa hrozne zľaknul! Dunaj ale nemškal, skočil do vody, uchytí Ľudka zubami za šaty a vytiahol ho na breh.

Čo všetko vykoná verný pes!

17.

P = P. Pracovitost' dáva zámožnosť. Pálenka je dieťkam škodlivá.

R = R. Robota je mati života. Rannie wtáča ďalej kráča.

B = Boh je otec wšsetkých ľudí. Beda dieťaťu tomu, čo nemá na Boha umu.

R = K. Kto neskoro chodi, sám sebe sskodi. Kto za weasu wstáva, Boh ho požehnáva.

T = T. Tak sa chowaj, aby ťa každý rád mal. Tulipán je pekný kwet, ale nemá wône.

F = F. Fijala má welikú wôňu. Fíg nena-trháme na trni.

18.

Beňo a Radomil.

Beňo sa driapal na strom a cheel hnieczo wybrat. Radomil widiac to, dáwal mu naučenia: „Benko, newyberaj mladé wtáčence; start wtáčkowia by za nimi plakali! Pomysli si, keby teba dáky ukrutný čloweš ukradol a přeč odniesol, jačo by twoji rodičowia za tebou nariekali! Daruj teda mladým wtáčencom život! Oni nám neskorssie budú pekne spiewať!“ — „Newyberiem ich“, odpowedal Beňo, „ja ich len opáčim“, a liezol hore na strom. „Nedriapaj sa tam“, wrawil Radomil, „roztrháš na sebe sšaty, a

môžeš esťte spadnúť a zlámať ruku alebo nohu, — a potom budeš takou kalikau!" Neposlusný Beňo ale predca len vyššie a vyššie sa driapal; k samému vrchovci ale nedoliezol. Konárik, ktorého sa držal, naraz sa odčesnul, a Beňo — spadol so stromu. Veľkô to preň nesťestia! Zlomil w kolene nohu, na ktorú až do smrti zostal chromým.

19.

Poriadny chlapec.

Ja som chlapček poriadny, do školy rád chodím; na eeste som pokojný; zlého nič nerobím. S poslusnými žiakmi len spoločnosť mámam; rozpustilcom sa vyhýnem, s nimi sa nehrávam. W čas ráno hore wstávam, Bohu sa modliemam; wezmem knižku do ruky, pilne sa učiemam. Knihy, sťaty w poriadku a w čistote mámam; preto ma každý rád má; trestu nedostávam.

20.

Poriadno dievča.

Godnô dievčatko som wždycky, a rada mám pána Boha; lebo wiem to, že od neho prichádza mi radosť mnohá. Wykonávam s nábožnosťou ráno svoju modlitbičku; po nej mi tak dobre býwa, tak mi wolno je w srdiečku. Tatúskovi a maminke dávam slusňô pozdravenia; wiem,

že mi od nich pochádza wšsetko možnô dobrodenia. Do školy ráda chodievam, tam sa chutne, pilne učím, a tam dussu moju mladú w umení a enosti cwičím. Zachowávam si poriadok, ssa-točky si držím čisto. Diemčatu, čo dbá na seba, kwiťne weru sstestia istô.

21.

D w o r.

Či sa rozpamätáš Samko, — tak sa prihorworil Jaroslaw k swojmu druhowi, — pán učiteľ nám naložil, aby sme wyskúmali, čo sa nachodí w nassom dwore. — Poďme že! poukazujem ti wšsetko.

Tuto je wchod do domu, a tu sa nachodí brána. Tamto sú maštale. W jednej sú kône, w druhej krawy a w tretej owce. Tuto sú chliery. W jednom sú bravy a swine (ossipané), w druhom krmníky. — Tamto je kureniec; tam spávajú kury, kurčatá a kohút. A tamto wo chliewiku nocúwajú husy a kačky. — A či si widel holubienec? Widíš tamto ten domček? tam pod jeho strechou býwajú holuby. — Tamto je wožáreň. W nej sa nachodí gazdowski riad. — Na konci dwora je humno (stodola), kde je uložený krm. Tuto u prostred dwora je studňa, z ktorej dobytoľ (statok, lichwa) dostáva nápoj. My pre nassu potrebu dostáváme wodu z druhej studne.

22.

Wčelky.

W peknom múranom wčelienei wčeličky si wyhrávajú, — chlapeci sa tam aj s dievčenci z blízka na ne prizerajú. Hľadte, hľadte na wčeličku, na wčeličku na neborčú; — pán Boh ju stvoril maličkú, predca plnú má komôrku. — Ne pamätajte dietky! wčielka lieta hneď za rosy; hladá ces deň wonné kwietky a sladký mäd domow nosi. Tak kto sa chce dobre mávať, musí za wčas rána wstávať, učiť, cwiečiť sa od mladi: — To mu pilná wčelka radí.

23.

Brat a Sestra.

„Budte ticho doma a dobre sa držte! Už sa z mesta wrátim, uwidím, kto z wás bol hodnejši!“ Tak wrawela matka k deťom, keď odchádzala na trh.

Za hodinu sa wrátila a priniesla w kossíku peknych zrelých čerešní, a powedala: „Kto bol hodnejši, toho budú čerešne.“ Deti matku priwítali a usmiewali sa mlčky, a žiadno nerieklo „Ja som hodnejši.“

Matka opakowala otázku; Bohumil ale wrawel: „Darinka bola hodnejšia! Pozrite len, jako jej pribudlo wyssiwania.“

„Nie maminko! Bohumil bol hodnejši; učil sa za ten celý čas a naučil sa nazpamäť celú úlohu školskú: práve mi ju celú odriekaval.“

„Oba ste teda hodné deti, a preto rozdelte sa oba s čerešňami!“ wrawela matka potešená, že má tak hodné dieťky.

24.

Obloha nebeská.

Keď sa hore podívame, vidíme nad sebou tú krásnu modrú oblohu, ktorú aj nebom nazývame. Na tej strane, kde ráno vychádza slnko, je východ; kde večer zapadá, je západ. Keď si staneme s tvárou obrátenou k východu, teda za chrbtom nám je západ, na ľavej strane sever (polnoc), na pravej juh (poludnia). To sú štyri strany sveta.

25.

Deň, týždeň.

Dokiaľ na oblohe nebeskej slnko svieti, máme deň, keď zapadá, máme večer, keď celkom zapadne a nastúpi tma, máme noc. Keď za jasného dňa slnko najvyššie stojí na oblohe nebeskej, máme poludnia; wtedy bije dvanásť hodín. Deň sa delí na dwadsať štyroch hodín, alebo dwarcasť po dvanásť hodín. So-

dina má sšestdesiat minút. Najlepšši čas ku práci je deň, najlepšši čas k odpočiwaniu je noc.

Sedem dní a sedem noci po sebe woláme t h ŷ d e ň. Tých sedem dní, ktoré w t h ŷ dni po sebe nasledujú, menujú sa takto: pondelok, utorok, sreda, štvrtok, piatok, sobota, nedela. Po nedeli je zas pondelok, začína sa nový, druhý t h ŷ deň.

26

Mesiace a rok.

Do mesiaca počitujú sa štyry t h ŷ dne, vlastne tridsať alebo jedon a tridsať dní. Rok má dvanásť mesiacow. Keď prešli tri mesiace, wtedy hovoríme, že prešli štvrt roka. Šesť mesiacow je pol roka. Dwať mesiacow je tri štvorte roka. Keď minulo dvanásť mesiacow, tedy prešli štyry štvorte roka alebo celý rok.

Rok sa delí tiež na štyry čiastky: jaro, leto, jaseň, zimu. Na jar je wšsetko weselô, zelenô. Wtedy kwitnú kwietky. W lete býwa horúčost, daľedy aj búrka; tu býwa i dačo owocia. W jaseňi býwa už chladnejšie, ale hojnosť obilia a owociny. W zime sú mrazy, sneh a treskúca zima.

U149000